

MINISTERIE VAN DEFENSIE
Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:
Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/93/095/1718	18 mei 1993

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 34/93)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

P. J. Duijn
Commodore

P.C.

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
Den-Haag

Doorkiesnummer
070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/93/095/1718
d.d. 18 mei 1993

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. AMAD

Intern:

HMID

HSV

HMA

HPEA

MA-D

Archief

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

34/93

(Afgesloten 181600 MEI 1993)

Bosnië-Herzegovina

Het afgelopen weekeinde is onder de Bosnische Serviërs een referendum gehouden over het Vance/Owenplan en eventuele staatkundige vereniging van de "Servische" gebieden in Bosnië-Herzegovina met Servië. De uitslag van het referendum zal pas over een aantal dagen bekend worden, maar het lijkt weinig twijfel dat een grote meerderheid van de kiezers het vredesplan heeft verworpen. Dit houdt verband met het feit dat de Serviërs volgens het huidige ontwerp veroverd gebied moeten afstaan en het plan, dat bovendien wordt gezien als een westers dictaat, niet voorziet in een geografische verbinding tussen de "Servische" gebieden in het oosten en het westen van de republiek. De Bosnisch-Servische leider Karadzic heeft reeds verklaard dat het (vorig maand door hemzelf ondertekende) vredesplan "dood" is. Hij heeft inmiddels gesteld dat zijn handtekening onder het ontwerpplan niet meer geldig is nu de bevolking dit plan heeft verworpen. Hij gaf echter aan bereid te zijn tot nieuwe onderhandelingen op basis van de huidige militaire situatie.

De Bosnisch-Servische militaire leider Mladic heeft gewaarschuwd voor terroristische aanslagen in landen die bijdragen aan eventuele militaire maatregelen tegen de Bosnische Serviërs. De afgelopen weken was van diverse zijden, met name de VS, bedreigd met dergelijke stappen als de Bosnische Serviërs het vredesplan zouden afwijzen. Mladic wees erop dat in vrijwel alle westerse landen Servische emigrés leven, die voor dergelijke aanslagen ingezet zouden kunnen worden. Overigens heeft Karadzic zich inmiddels gedistantieerd van de uitspraken van Mladic. Dit kan verband houden met eerder gemelde wrijvingen tussen de politieke en de militaire leiding van de Bosnische Serviërs, al is ook denkbaar dat Karadzic het dreigement van Mladic politiek niet opportuun achtte. Op zijn beurt stelde Karadzic dat de Serviërs op een eventuele buitenlandse militaire interventie zouden reageren met het beëindigen van de onderhandelingen met de andere bevolkingsgroepen en een formele onafhankelijkheidsverklaring.

Het afgelopen weekeinde is een wapenstilstand gesloten tussen de Bosnische Kroaten en Serviërs. Opvallend was dat daarbij geen vertegenwoordiger van de Moslims aanwezig was. Volgens de VN-bevelhebber in Bosnië-Herzegovina, Morillon, die bij het totstandkomen van het bestand betrokken was, was dit niet noodzakelijk omdat de Bosnische strijdkrachten de afgelopen dagen reeds bestanden hadden gesloten met zowel Serviërs als Kroaten. Desondanks zal het sluiten van een bilateraal bestand de Moslims aanleiding geven tot nieuwe vrees dat de Serviërs en Kroaten, die feitelijk soortgelijke doelen nastreven met betrekking tot de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina, een onderlinge verdeling van de republiek overeenkomen. Zoals gemeld was er vorige week opnieuw sprake van bilaterale onderhandelingen over zo'n verdeling.

Er blijft sprake van hevige gevechten in de omgeving van Brcko in het Sava-dal. Vermoedelijk proberen de Serviërs nog steeds in deze regio hun posities te verbeteren met het oog op de door hen gewenste corridor tussen oost- en west-Bosnië, die bij Brcko het smalst is. Naar verluidt worden deze pogingen niet alleen beantwoord door Bosnische en Kroatische eenheden in Brcko zelf, maar ook door

[REDACTED]

Kroatische artillerie vanaf de noordelijke oever van de Sava. Al deze meldingen zijn overigens in tegenspraak met de berichten over een bestand tussen Kroaten en Serviërs.

Morillon heeft gesteld dat het nog niet te laat is om het Vance/Owenplan bij te stellen. Daarmee wil hij kennelijk de dialoog tussen de strijdende partijen op gang houden, ook na de verwerping van het ontwerp-vredesplan door de Bosnische Serviërs. De uitspraak van Morillon houdt echter het gevaar in dat laatstgenoemden worden gesterkt in hun verlangen de onderhandelingen met de overige bevolkingsgroepen te heropenen op basis van de huidige militaire situatie.

Een functionaris van UNHCR, de VN-organisatie die onder meer toeziet op de humanitaire hulpverlening in Bosnië-Herzegovina, heeft gesteld dat de Bosnische Kroaten overwegen VN-hulp in te roepen voor de verplaatsing van 20.000 Kroaten uit Zenica (dat volgens het Vance/Owenplan aan de Moslims zou worden toegewezen) naar "Kroatische" gebieden. Met een dergelijk verzoek zouden de Kroaten onderstrepen weinig vertrouwen te hebben in de samenwerking met de Moslims en de uitvoering van het ontwerp-vredesplan, zeker omdat er geen sprake is van vervolging van Kroaten in Zenica. Bovendien zou een dergelijke maatregel de Kroatische dominantie in Herzegovina kunnen versterken, hetgeen voor de niet-Kroaten aldaar weer een stimulans zou kunnen betekenen om te vertrekken.

Kroatië

EG-voorzitter Denemarken heeft de Kroatische regering bedreigd met soortgelijke sancties als momenteel van kracht zijn tegen "Joegoslavië", tenzij Kroatië snelle en herkenbare stappen zet om het optreden van de Bosnische Kroaten tegen de Moslim-bevolking in Bosnië-Herzegovina te doen beëindigen. Het is denkbaar dat het dreigement van de EG zal leiden tot een vermindering van de etnische zuiveringen door de Bosnische Kroaten. Uit politieke en economische overwegingen zal de Kroatische regering ernaar streven de steun van het Westen niet te verliezen. Bovendien heeft zij, in tegenstelling tot wat zij zelf stelt, vermoedelijk grote invloed op de Bosnisch-Kroatische leiding.

Om de vijandelijkheden tussen Kroaten en Moslims rondom Mostar te doen ophouden, hebben de internationale bemiddelaars Owen en Stoltenberg voor vandaag een bijeenkomst uitgeschreven, waaraan naast de leiders van de beide bevolkingsgroepen ook de Kroatische president Tudjman zou moeten deelnemen. Deze heeft inmiddels toegezegd bij die besprekingen aanwezig te zullen zijn. Er is echter vooralsnog geen reden om aan te nemen dat de (Bosnische) Kroaten hun inspanningen om de invloed van de Bosnische regering op de door hen gedomineerde gebieden te verminderen, zullen staken.

Er zijn aanwijzingen dat de Kroatische CGS Bobetko zijn ontslag wil indienen uit onvrede met het feit dat president Tudjman zich mengt in militaire aangelegenheden. Zo zou Tudjman in januari j.l., tegen het advies van Bobetko, de Kroatische strijdkrachten hebben opgedragen het offensief rond UNPA-zuid stop te zetten voordat zij erin waren geslaagd de Serviërs buiten schootsbereik van de Kroatische kuststeden terug te dringen. Ook zou Bobetko bezwaar hebben tegen het feit dat Tudjman onlangs aanvullende eenheden van de reguliere Kroatische strijdkrachten heeft laten overbrengen naar de omgeving van Mostar om de Bosnisch-Kroatische militie HVO bij te staan. Overigens zou Bobetko zijn ontslag-aanvraag willen aanhouden tot de vijandelijkheden aldaar zijn beëindigd.

Servië/Montenegro

De leider van de extreem-nationalistische stroming in de Servische politiek, Seselj, heeft gesteld dat er zestien "Joegoslavische" raketten voor de middellange afstand van het type SS-22 gericht staan op buurlanden. Daarbij werd Italië met name genoemd. De betreffende wapens zouden volgens Seselj worden ingezet wanneer

[REDACTED]

de betreffende landen steun zouden verlenen aan een eventuele militaire interventie tegen de Bosnische Serviërs. Er is echter geen enkele aanwijzing dat "Joegoslavië" over raketten van dit type beschikt. Wel zijn onlangs bij een kazerne in Sabac (ten westen van Belgrado) raketten en lanceerinrichtingen waargenomen van het type FROG. Tot op heden werd aangenomen dat het (voormalige) Joegoslavische Volksleger alle systemen van dit (verouderde en onnauwkeurige) type had achtergelaten bij haar formele aftocht uit Bosnië-Herzegovina, maar de betreffende melding onderstreept dat tenminste een deel van het FROG-bestand zich (nog) in Servië bevindt. In beginsel is denkbaar dat Seselj bij bovengenoemde dreiging feitelijk doelde op de inzet van FROGs. Het is echter, gezien de mogelijke repercussies, uiterst onwaarschijnlijk dat de "Joegoslavische" strijdkrachten tot dergelijke terreurmaatregelen zouden overgaan. De "Joegoslavische" legertop heeft zich dan ook gedistantieerd van de uitspraken van Seselj, die een gebrek aan verantwoordelijkheid verweten werd.

Op 14 mei is de zitting van het pan-Servische parlement gehouden, die de Servische president Milosevic had uitgeschreven in het kader van zijn streven het referendum onder de Bosnische Serviërs tegen te houden. Dat dit referendum desondanks is gehouden, zal vermoedelijk de betrekkingen tussen Milosevic en de Bosnisch-Servische leiding verder doen verslechteren.

Hoewel de betreffende parlementsitting het Vance/Owenplan heeft aanvaard, heeft het resultaat waarschijnlijk niet aan de verwachtingen van Milosevic beantwoord. Van het Bosnisch-Servische parlement was slechts een symbolische vertegenwoordiging aanwezig, die de verwerping van het vredesplan verdedigde. Dit pleidooi werd ondersteund door extreem-nationalistische Servische afgevaardigden onder leiding van Seselj, die sterke kritiek op Milosevic uitte en met zijn volgelingen de bijeenkomst verliet voordat de stemming over het vredesplan plaatsvond. Opmerkelijk was dat ook van het parlement van de Krajina, de Servische enclave in Kroatië, slechts een klein aantal afgevaardigden in Belgrado aanwezig was, hetgeen erop wijst dat, ondanks het feit dat president Hadzic zich achter Milosevic en het vredesplan heeft opgesteld, ook aldaar weerstand tegen dit standpunt bestaat. Al deze omstandigheden lijken het (informele) leiderschap van Milosevic in de Servische wereld te hebben aangetast.

De jongste indicatoren van de "Joegoslavische" economie geven aan dat de neerwaartse tendensen zich voortzetten. Zo daalde de export in de eerste drie maanden van 1993 met 20% ten opzichte van het voorgaande jaar, terwijl de importen toenamen, met name die uit andere voormalige Joegoslavische republieken en westerse landen (300% resp 50%). In die periode bedroeg het handelstekort meer dan een half miljard US dollar. Dit zal de reserves in harde valuta, die vermoedelijk niet meer dan 2 miljard dollar bedragen, sterk belasten, zodat een drastische vermindering van de importen op korte termijn waarschijnlijk is. Dit zal weer negatieve invloed hebben op de beschikbaarheid van (consumptie)goederen in het land, die reeds nu onvoldoende is. Er zijn rantsoeneringen ingesteld, die voortdurend verder worden aangescherpt. De inflatie in Servië overstijgt geregeld het door de regering gestelde maximum van 2% per dag. Het verschil tussen het "wettelijke minimumloon" en het werkelijke salaris van de meeste Serviërs lijkt gestaag te groeien. Deze gegevens ondersteunen het vermoeden dat het Servische leiderschap van Milosevic juist met het oog op de nijpende economische situatie, die voornamelijk moet worden toegeschreven aan de westerse sancties tegen "Joegoslavië", streeft naar aanvaarding van het ontwerp-vredesplan.

De "Joegoslavische" strijdkrachten hebben de afgelopen weken op enige schaal reservisten oproepen. Exacte aantallen zijn niet bekend, maar naar verluidt is de sterkte van de legerkorpsen in Novi Sad, Uzice, Pristina en Nis vergroot. Vermoedelijk betreft het voorbereidingen op eventuele westerse militaire maatregelen tegen de Bosnische Serviërs, die ook implicaties zouden kunnen hebben

[REDACTED]

voor "Joegoslavië". Het is overigens denkbaar dat de mobilisatie van het korps in Pristina, de hoofdstad van de voormalig autonome provincie Kosovo, mede verband houdt met de recente toename in de etnische spanningen in die provincie.

Internationale vredesinspanningen

De Russische minister van Buitenlandse Zaken Kozyrev heeft na besprekingen met Owen en Stoltenberg verklaard dat het Vance/Owenplan moet worden uitgevoerd, ook wanneer de Bosnische Serviërs het blijven afwijzen. Hiermee onderstreept Kozyrev dat de Bosnische Serviërs, ondanks de traditionele banden tussen beide volkeren, er niet op moeten rekenen dat Rusland internationale besluitvorming over het plan zal blokkeren door een veto in de Veiligheidsraad. De uitspraak van Kozyrev lijkt ook te wijzen op de Russische bereidheid een bijdrage te leveren aan de troepen die voor uitvoering van het vredesplan benodigd zullen zijn.

Kozyrev heeft de afgelopen dagen een nieuw vredesplan gepresenteerd voor Bosnië-Herzegovina. Meest opvallende element van dit plan is een voorstel de grens tussen "Joegoslavië" en Bosnië-Herzegovina volledig af te sluiten om verdere steun vanuit dat land aan de Bosnische Serviërs onmogelijk te maken. Ook pleit Kozyrev voor het instellen van veiligheidszones in het land, waar de burgerbevolking zich kan onttrekken aan etnische zuiveringen. De andere voorstellen van Kozyrev, te weten de verbetering van de controle op de naleving van de bestaande internationale sanctiemaatregelen en de berechting van oorlogsmisdadigers, vormen feitelijk herhalingen van reeds eerder verwoorde voorstellen. Overigens heeft Kozyrev onderstreept dat zijn voorstellen niet strijdig zijn met het Vance/Owenplan, dat hij volledig blijft ondersteunen. Hij gaf dan ook aan dat voor het in werking treden van zijn nieuwste voorstellen aanvullende besluitvorming in VN-kader dient plaats te vinden.

Aanvaarding van de voorstellen van Kozyrev zou impliceren dat de internationale gemeenschap bereid zou moeten zijn zich nauwer, ook militair, te mengen in de situatie in Bosnië-Herzegovina. Dit zou het gevaar vergroten van directe confrontaties met de strijdende partijen, met name de Serviërs, wanneer dezen hun agressie in Bosnië-Herzegovina zouden voortzetten. Opmerkelijk is overigens dat Kozyrev blijkbaar geen maatregelen heeft voorgesteld ter beëindiging van de Kroatische steun aan de Bosnische Kroaten.

De Britse regering heeft gesteld bereid te zijn tot een "zekere militaire interventie" in Bosnië-Herzegovina als reactie op het verwerpen van het ontwerp-vredesplan door de Bosnische Serviërs. Zij heeft echter onderstreept dat zij zich blijft verzetten tegen het opheffen van het embargo op wapenaankopen van de Bosnische regering. Met name de VS dringen op opheffing aan om de Bosnische strijdkrachten in staat te stellen de Servische agressie in de republiek een halt toe te roepen. Groot-Brittannië vreest echter, evenals lord Owen, dat zo'n opheffing slechts zal leiden tot een escalatie van de strijd en mogelijk tot Servische represailles tegen UNPROFOR-eenheden, zonder een bijdrage te leveren aan een oplossing van de problematiek.

Voor 21 mei was op initiatief van Rusland, de huidige voorzitter van de Veiligheidsraad, een buitengewone zitting van de Raad uitgeschreven, die uitsluitend aan de problematiek in Bosnië-Herzegovina zou zijn gewijd. De VS hebben echter gisteren laten weten dat zij terugkomen op hun eerdere aankondiging aan die vergadering te zullen deelnemen. Als reden werd genoemd dat er geen zekerheid bestaat over de financiering van diverse VN-vredesoperaties. Mogelijk speelt echter ook een rol de onvrede in de VS met het feit dat andere NAVO-landen en (permanente) leden van de Veiligheidsraad tot op heden terughoudend hebben gereageerd op Amerikaanse voorstellen tot militaire maatregelen tegen de Bosnische Serviërs. De Amerikaanse stap zal vermoedelijk als een affront worden beschouwd door Rusland, dat de bijeenkomst reeds enkele weken geleden had aangekondigd.

[REDACTED]

Conclusie/voorzicht

Naar alle waarschijnlijkheid heeft de Bosnisch-Servische bevolking het Vance-Owenplan verworpen. Hun politieke leiding zal nu vermoedelijk streven naar heropening van de onderhandelingen met de andere bevolkingsgroepen op basis van de huidige militaire situatie, die over het algemeen in Servisch voordeel is, al zijn met name de verhoudingen rond Brcko nog sterk omstreden. De Bosnische Moslims moeten voortdurend rekening houden met een onderlinge afspraak tussen de Serviërs en Kroaten tot opdeling van Bosnië-Herzegovina.

De afwijzing van het vredesplan zal leiden tot nieuwe wrijvingen tussen de Servische leiding en de Bosnische Serviërs, die (vermoedelijk met name uit economische overwegingen) zullen blijven aandringen op aanvaarding van dit plan. De recente pan-Servische parlementsitting heeft weliswaar het ontwerp-vredesplan aanvaard, maar daarnaast verdeeldheid aangetoond in het Servische kamp.

Er blijft grote verdeeldheid bestaan in de internationale gemeenschap over de te nemen maatregelen met betrekking tot Bosnië-Herzegovina na het verwerpen van het vredesplan door de Serviërs. De VS dringen aan op opheffing van het wapenembargo tegen Bosnië-Herzegovina, maar een aantal NAVO- en Veiligheidsraadlidstaten die een bijdrage leveren aan UNPROFOR, vreest in dat geval represailles tegen de VN-vredesmacht.

Ondanks dreigingen van extreem-nationalistische Serviërs met "Joegoslavische" militaire tegenmaatregelen in geval van een buitenlandse militaire interventie in Bosnië-Herzegovina, is het vrijwel uitgesloten dat de "Joegoslavische" militaire leiding daadwerkelijk het grondgebied van landen die aan zo'n interventie bijdragen zal aanvallen. Terroristische aanslagen van individuele Serviërs in die landen, dan wel represailles tegen buitenlandse militairen in Bosnië-Herzegovina, zijn echter niet uit te sluiten.